

Mišljenja nastavnika o nacionalnim ispitima: kvalitativna analiza

Martina Prpić
Filip Miličević

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska
e-mail: martina@idi.hr
e-mail: filip@idi.hr

SAŽETAK U sklopu provedbe nacionalnih ispita 2006. godine, provedeno je i istraživanje o mišljenju nastavnika o njima. U jednom dijelu upitnika nastavnici su zamoljeni da iznesu svoje komentare o nacionalnim ispitima te svoja iskustvu o radu u školstvu. Važnost nastavnika je sagledana u kontekstu teorije ljudskog kapitala. Iskustvo, promišljanja i stavovi nastavnika predstavljaju doprinos razvoju kvalitete obrazovnog sustava, ali i doprinos što boljem uvođenju sustava vanjskog vrednovanja. Rezultati kvalitativne analize njihovih stavova upućuju na generalno pozitivan odnos prema uvođenju nacionalnih ispita i državne mature. Ipak, neke od primjedbi zajedničke su svim nastavnicima i često se pojavljuju u komentarima. Naime, oni smatraju da informacije o ispitima učenici trebaju dobiti navrijeme te predlažu usklađivanje ispita s udžbenicima i programom. Više primjedbi nalazimo pri komentiranju uvjeta rada u školi. Izraženo je i nezadovoljstvo preopširnim nastavnim programima, prevelikim razrednim odjelima, slabom tehničkom opremljenošću škola, slabim ili različitim predznanjem učenika koji se upisuju u gimnazije. No ipak je zajednički stav nastavnika da su nacionalni ispiti iskorak prema podizanju kvalitete obrazovnog sustava.

Ključne riječi: obrazovanje, nacionalni ispiti, ljudski kapital, mišljenja nastavnika, kvalitativna analiza, vanjsko vrednovanje

Primljeno: 20. 11. 2006.

Pribvačeno: 10. 12. 2006.

1. Uvod

Promjenom *Zakona o srednjem školstvu*¹ najavljeno je uvođenje sustava vanjskog vrednovanja u hrvatske srednje škole. Među mnogobrojnim promjenama nalazi se

¹ <http://www.drzavnamatura.hr/docs/drzavnamaturaHR/documents/16/Original.htm>.

i ona o uvođenju trajnog sustava nacionalnih ispita, s ciljem provjere uspješnosti odgojno-obrazovnog rada. Odlukom vijeća Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa o uvođenju državne mature u hrvatski školski sustav od 1. rujna 2005. godine, određeno je da se nacionalni ispiti iz hrvatskog jezika, matematike, stranih jezika (engleski, njemački, francuski) i talijanskog kao materinskog jezika, održe od 3. do 5. svibnja 2006. za sve učenike 1. razreda gimnazijskog programa. Budući da se radilo o jedinstvenom događaju u hrvatskom školstvu, projektna skupina Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu odlučila je nacionalne ispite popratiti upitnicima za učenike i nastavnike. Dva su upitnika bila namijenjena učenicima koji su polagali nacionalne ispite, a treći je namijenjen nastavnicima koji tim učenicima predaju ispitne predmete. U ovom članku izlažemo rezultate kvalitativne analize dobivenih komentara iz upitnika za nastavnike.

2. Teorijski okvir

Tehnološki napredak suvremenih gospodarstva potakao je i jačanje uloge srednjega školstva i sveučilišnog obrazovanja (Becker, 1993.: 20). Hrvatska, kao zemlja koja teži stvaranju društva znanja, također pokazuje pojačan interes za obrazovnu tematiku. Važnost nastavnika u sustavu obrazovanja proizlazi iz njihove uloge nositelja nastavnog procesa (Anderson, 2004.). Nastavnike poimamo kao ljudski kapital u obrazovnom sustavu, čije mišljenje, motivacija i zadovoljstvo bitno utječu na kvalitetu i učinkovitost obrazovanja. Upitnici što smo im poslali, korak su prema sustavnom praćenju njihova doprinosa kvalitetnom školstvu u kontekstu vanjskog vrednovanja obrazovanja. Držimo da njihovo mišljenje daje jasne pokazatelje o dobrim i lošim stranama obrazovnog sustava. Naposljetku, vanjsko vrednovanje školstva ne može funkcionirati bez suradnje nastavnika (Van Veen; Sleegers; Van de Ven, 2005.). U okviru hrvatskoga obrazovnog sustava dosada se važnost u javnoj raspravi i politici Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa u većoj mjeri posvećivala fizičkom kapitalu: školskim zgradama, opremi, pomagalicima i udžbenicima (proračun Republike Hrvatske za 2005.). Tek nedavno se otvorio prostor za diskusiju o ljudskom kapitalu, o ulaganju u razvoj te usavršavanje nastavnika i stručnih suradnika.

Najbolji primjer promjene u tom smjeru jest strateški dokument Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa pod nazivom *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.* U njemu se prepoznaje ovisnost kvalitete obrazovanja o stupnju obrazovanosti nastavnika i nastavnica. Prema njihovim podacima, u srednjim školama radi 5,18% nastavnika sa srednjom stručnom spremom, a 6,48% nastavnika ima višu stručnu spremu. U osnovnom školstvu sa srednjom stručnom spremom radi 5,16% nastavnika, dok višu stručnu spremu ima 43,7% nastavnika. Zbog nejednačenosti dodiplomskih studija² i stručnih usavršavanja, u Hrvatskoj

² Bolonjskom sustavu tek se valja Nastavnici koji sada rade u školama, školovali su se po starome programu. Stručnost nastavnika koji će se školovati po vidjeti.

postoji neujednačenost i u stručnosti onih nastavnika koji imaju visoku stručnu spremu. Zbog toga *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.–2010.* kao jedan od prioriteta razvoja odgoja i obrazovanja navodi poticanje trajnoga profesionalnog usavršavanja zaposlenika u obrazovanju³. Val pozitivnih promjena u poučavanju i učenju trebao bi prema tom dokumentu, osigurati bolje početno obrazovanje nastavnika, kvalitetnije pripravništvo za mlade nastavnike, intenzivno trajno profesionalno usavršavanje i nastavničkog kadra, ali i ravnatelja i stručnih suradnika. Ove bi se promjene trebale financirati iz više različitih izvora, tako da se, osim državnih ulaganja, računa i na mjesna, privatna i inozemna ulaganja.⁴ Budući da državna ulaganja čine samo dio ulaganja u usavršavanje kadra, ravnatelji škola trebaju proći institucionaliziranu obuku koja bi ih pripremila i osposobila za uspostavljanje jače suradnje s drugim izvorima financija.

Ljudski kapital, kao teoretski koncept, svoje korijene vuče iz prve polovice 20. stoljeća. Nalazimo ga u Arthura Cecila Pigoua koji je napisao da usporedno s ulaganjem u fizički kapital, postoji i ulaganje u ljudski kapital. Najpoznatiji po primjeni i razvoju ideje ljudskog kapitala jest nobelovac Gary Becker koji naglašava da su ulaganja u obrazovanje i izobrazbu najvažnija ulaganja u ljudski kapital (Becker, 1993.: 17). Iako je taj koncept nastao u okviru ekonomske znanosti i odnosi se na gospodarske, profitabilne djelatnosti, može se korisno primijeniti i na javni sektor. Promatrajući obrazovni sustav kroz prizmu ljudskog kapitala, možemo primijetiti da on ima dvostruku važnost: prva proizlazi iz činjenice da je obrazovanje (na svim razinama) temelj razvitka kompetencija što će se u zreloj dobi manifestirati u gospodarstvu (Anderberg; Andersson, 2003.; Gradstein; Justman, 2000.; Hanushek, 2006.); druga proizlazi iz činjenice da nastavnici predstavljaju bitan čimbenik u kvalitetnom, uspješnom i učinkovitom školstvu (Day; Elliot; Kington, 2005.).

3. Metodologija

3.1. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja bili su stavovi i mišljenja nastavnika o sustavu vanjskoga vrednovanja i sustavu odgoja i obrazovanja općenito.

³ Ostala tri ključna razvojna prioriteta navedena u *Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.–2010.* jesu poboljšanje kvalitete i učinkovitosti odgoja i obrazovanja, razvoj strategija upravljanja odgojno-obrazovnim sustavom i njegova učinkovitost, te odgoj i obrazovanje za društvenu povezanost (koheziju), gospodarstveni rast i razvoj.

⁴ Prioriteti u obrazovanju i usavršavanju nastavnika su sljedeći: stjecanje kvalitetne razine znanja predmeta, nastavnih metoda usmjerenih prema učenicima, korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija (do 2008. planira se da će svi nastavnici imati temeljne kompetencije za služenje računalom), svijest o nacionalnom identitetu, interkulturalno razumijevanje i znanje stranih jezika.

Općeniti cilj istraživanja bio je dobiti uvid u odnos nastavnika prema obrazovnom sustavu i njegovu vanjskom vrednovanju, te stvaranje temelja za buduća istraživanja koja bi se koncentrirala na točno određene probleme. Kroz komentare nastavnika dobili smo podatke o njihovim interesima, što je u kontekstu teorije ljudskog kapitala iznimno važno ako želimo ozbiljno pristupiti fenomenu obrazovanja. Teme što su se pojavile u komentarima nastavnika predstavljaju temelj za dublje analize.

3.2. Uzorak i metode istraživanja

Istraživanje je provedeno u svibnju 2006. godine u sklopu provedbe prvih nacionalnih ispita na svim učenicima prvih razreda gimnazija u Republici Hrvatskoj. Nacionalnim su ispitima bile obuhvaćene sve škole gimnazijskog programa koje su u školskoj godini 2005./2006. imale upisan prvi razred. Podaci o školama i upisanim razredima dobiveni su od Ministarstva znanosti obrazovanja i športa. Na nacionalnim se ispitima ispitivalo znanje iz sljedećih predmeta: hrvatskog jezika, matematike, engleskog jezika, njemačkog jezika, francuskog jezika⁵ i talijanskoga kao jezika nacionalnih manjina. Upitnici su bili poslani svim nastavnicima koji u prvim razredima predaju ispitivane predmete. Upitnik se sastojao od dva dijela: jedan je dio bio strogo vođen i u njemu su ispitanici odgovarali na pitanja koja su im bila postavljena u upitniku; drugi je dio bio slobodan i u njemu su ispitanici po vlastitoj želji mogli napisati svoj komentar vezan uz svoj rad, stanje u školstvu, nacionalne ispite i slično. U ovom se članku koriste rezultati kvalitativne analize podataka dobivenih iz drugoga dijela upitnika. Budući da je broj nastavnika, a i broj odgovora nastavnika francuskoga i talijanskog jezika malen, njihovi se odgovori nisu iskoristili u analizi podataka.

Poslali smo 1.458 upitnika, vodeći računa o broju prvih razreda a ne o broju nastavnika (jer nije bilo moguće doći do podataka o broju nastavnika). Vratilo nam se 1.013 (69,5%) upitnika, a odnose se na sljedeće predmete:

- hrvatski jezik, 290 (200);
- matematika, 292 (180);
- engleski jezik, 272 (170);
- njemački jezik, 96 (51).

U zagradama se nalazi broj upitnika koji su sadržavali komentar i kojima smo se koristili u kvalitativnoj analizi. Broj analiziranih odgovora manji je od broja primljenih upitnika, jer analizirani dio upitnika nije bio obvezan za ispunjavanje.

⁵ Učenici su pristupili ispitu iz onoga stranog jezika koji im je prvi strani jezik u školi.

3.3. Terenski dio istraživanja i instrumenti

Istraživanje je provedeno u svibnju 2006. godine. Podaci su prikupljeni na način da je odgovarajući broj upitnika bio poslan na adrese škola. Upitnici su podijeljeni nastavnicima koji su ih anonimno ispunili a potom poslali na adresu Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu.

3.4. Metode obrade podataka

Obradili smo podatke iz 601 upitnika. Na manjem broju komentara razlučili smo glavne grupacije interesa i mišljenja ispitanika. Pritom smo prepoznali pet skupina interesa: nacionalni ispit iz pojedinog predmeta, priprema i provedba nacionalnih ispita, stanje u hrvatskom školstvu, prijedlozi te pitanja. Zbog specifičnosti svakoga pojedinog predmeta, analizirali smo ih odvojeno. U članku su, s ciljem lakše usporedbe i preglednosti, rezultati prikazani po zajedničkim kategorijama.

4. Rezultati

4.1. Nacionalni ispiti iz pojedinog predmeta

4.1.1. Ispit iz hrvatskog jezika

U svojim komentarima nastavnici se (njih 38) načelno slažu da je nacionalni ispit dobro usklađen s planom i programom nastave hrvatskog jezika, ali ujedno daju i brojne primjedbe. Te se primjedbe mogu svrstati u četiri skupine: prva se skupina odnosi na slabu zastupljenost jezičnih sadržaja; druga se odnosi na nemogućnost obrade gradiva što ga predviđa nacionalni ispit do početka svibnja; treća se skupina odnosi na preveliko inzistiranje na razumijevanju i logičkom zaključivanju na testu, a premalo na znanju; četvrta skupina kritizira inzistiranje na pojedinim segmentima programa (npr. obrada "Ilijade"), ali i izostanak epike i drame. U pitanju tipova zadataka, u dobivenih 24 komentara nastavnici nisu jednoglasni. Dok jedni smatraju izbor tipova zadataka dobrim, velik broj smatra da korišteni tipovi zadataka nisu prikladni nastavi hrvatskog jezika. Nekoliko komentara odnosi se i na neprikladnost ponuđene pjesme u programu s obzirom na dob učenika, a s druge strane ima i pohvala za izbor te iste pjesme. Zahtijeva se i veća raznolikost pitanja i manje naglašavanja reproduktivnog znanja.

Manji broj nastavnika (svega njih 13) komentirao je nacionalni ispit u kontekstu pripreme učenika. Ipak, komentari su jednoglasni u izražavanju teškoća u obradi gradiva do ispitnog termina, kao i zakašnjelim uvidom u ispitnu specifikaciju. Čak je 40 nastavnika jednoglasno izrazilo da je prvi dio ispita bio lagan. Ipak nekoliko ih je komentiralo da se on čini laganim samo na prvi pogled. S druge strane, za pisanje eseja većina nastavnika ocjenjuje da je to prezahtjevan i težak dio ispita.

Među primjedbama se ističe i jedna u kojoj se tvrdi da se zbog lakoće testa kod učenika može stvoriti dojam superiornosti, a druga se odnosi na pretjerano lagana pitanja iz područja jezika. Nekoliko je nastavnika istaklo dobro pogodenu težinu i koncipiranost ispita. Što se tiče trajanja ispita, u svih 29 komentara jednoglasno je konstatirano da je manjkalo vremena za pisanje eseja. Mišljenja o jasnoći ispitnih zadataka podijeljena su unutar 21 komentara. Manji broj nastavnika smatra da je bilo dvosmislenih zadataka. Također napominju da je zbunjujuće moglo djelovati i to što se prvo spominje sastavak, a traži se esej. Ipak, u većini komentara prisutno je suglasje da su pitanja bila jasno oblikovana. Svih 8 komentara što se odnose na bodovanje ističu da se previše bodova dalo eseju.

4.1.2. Ispit iz matematike

Većina komentara, između 32 koja se odnose na usklađenost ispita iz matematike i programa, odnose se na neusklađenost nacionalnih ispita s planom i programom nastave matematike. U nekoliko ih se upućuje i na konkretne probleme. U jednom se naglašava da ispiti favoriziraju linearnu funkciju i koordinatni sustav; drugi se odnosi na problemske zadatke koji se ne obrađuju na nastavi matematike; treći navodi da podjela ispita na one za prirodoslovno-matematičke i sve ostale gimnazije nije pravedna, jer i kod jezičnih i kod općih gimnazija postoje razlike u satnicama. U dobivenih 28 komentara nastavnici su podijeljenih mišljenja glede tipova zadataka. Dok jedni smatraju da su tipovi zadataka dobro izabrani, drugi drže da su neprikladni i da odskaču od zadataka s kakvima se učenik susreće na nastavi i u zbirkama zadataka. Vrlo malen broj nastavnika (njih 7) komentirao je probleme pripreme učenika za ispit. Njihove se primjedbe uglavnom odnose na potrebu ranijeg dobivanja relevantnih informacija, kako bi se primijenile u nastavi, te problem u svladavanju kompletnog gradiva do samog ispita. Među 40 komentara o težini ispita, nastavnici često naglašavaju da su zadaci preteški za učenike, posebice u odnosu na ispite iz hrvatskoga i engleskog jezika. Neki od komentara idu i u detalje pa navode da su poseban problem bili problemski zadaci. Ipak podjednak broj nastavnika smatra da zadaci nisu bili preteški te da su dobro postavljeni.

Malen broj komentara (svega 14) odnosi se na trajanje ispita. Međutim u svima je izražena suglasnost da nije bilo dovoljno vremena za rješavanje ispita, te da je dioba trajanja ispita na 30+60 minuta bila pogrešna. Svih 19 nastavnika koji su se osvrnuli na jasnoću zadataka, jednoglasno je u tome da je bilo nejasnih zadataka. Konkretno se to tiče zadatka s dionicama, zadatka s pećnicom i brojem, sedmi zadatak drugog dijela, dvanaesti zadatak u prvom dijelu i peti u drugome. Dva komentara ukazuju na loš i nestručan prijevod na talijanski jezik. Svega pet nastavnika osvrnulo se na sustav bodovanja. Ti komentari iskazuju jedinstveni stav da je bodovanje nedovoljno razrađeno i nelogično, a smatraju i da je 37 bodova loše odmjeren.

4.1.3. Ispit iz engleskog jezika

Od 19 nastavnika koji su razmatrali usklađenost ispita iz ovoga predmeta s programom, 5 ih je pozitivno reagiralo na ispitni program, dok je ostalih 14 imalo primjedbe vezane uz neka područja. Naime, dio nastavnika smatra da neka gramatička područja ne bi trebala biti u ispitu jer nisu u njihovim udžbenicima. Drugi smatraju da se na ispitu zahtijeva više gradiva nego što ga je obuhvaćao program. Oprečno njima, pojedini nastavnici smatraju da je ono što rade u nastavi znatno zahtjevnije, dok druge smeta to što nisu bile zastupljene sve vještine u ispitu.

Tipove ispitnih zadataka komentiralo je 19 nastavnika, i većinom su izrazili nezadovoljstvo s njima. Neki su nezadovoljni time što takvih tipova zadataka više nema u udžbenicima, pa su učenicima nepoznati; zamjeraju što nema više gramatike, što je ispit više usredotočen na razumijevanje a ne na aktivnu uporabu jezika. Drugi su opet imali suprotno mišljenje: po njima su zadaci bili zanimljivi i poticajni za razumijevanje, razmišljanje i zaključivanje.

Težinu ispita iz engleskog jezika komentiralo je 45 nastavnika, i svi su se složili da je ispit lagan. Neki su to komentirali pozitivno, ali ih je većina smatrala da su zadaci prelagani. Duljinu trajanja testa komentiralo je 5 nastavnika i svi smatraju da je test bio prekratak, ili da je vrijeme predviđeno za test bilo predugačko. Jasnocu ispita komentiralo je 5 nastavnika, s tim da je dvoje od njih smatralo kako je ispit jasan, dvoje da su neka pitanja nejasna, a jedan je nastavnik komentirao da bi, usprkos jasnoći ispita, nekim učenicima on mogao biti zbunjujući jer su djeca brzopleta i ne čitaju pažljivo upute.

4.1.4. Ispit iz njemačkog jezika

Među sedam komentara o usklađenosti nacionalnog ispita i programa, nalazimo raznolika mišljenja, od toga da je na ispitu iz njemačkog jezika bilo relevantno gradivo za prvi razred, pa do toga da takvih zadataka nema u važećim udžbenicima. Nastavnici koji su komentirali tipove zadataka (njih 9), uglavnom imaju pozitivan stav prema istima. Ipak nekoliko mišljenja valja izdvojiti. Jedan nastavnik smatra da takvih zadataka nema u udžbenicima, a drugi da su zadaci višestrukog izbora prelagani. Ostali nastavnici pohvaljuju raznovrsnost zadataka i novi pristup provjeri znanja. Na težinu ispita osvrnulo se 16 nastavnika: otprilike polovina ih smatra da on ima odgovarajuću težinu, dok ga ostali drže prelaganim, uz napomene da to nije loše za prvi put, ali da bi ga trebalo učiniti zahtjevnijim u budućnosti. Svega su se tri komentara odnosila se na trajanje ispita, s jedinstvenim stavom da je bilo previše vremena za rješavanje zadataka. S obzirom na pitanje jasnoće zadataka, dobili smo 5 komentara: troje nastavnika pohvalno govore da su zadaci bili jasni; ostalo dvoje ukazuje da nije trebalo u zadnji tren mijenjati način ispunjavanja lista za odgovore, te da je ogledni primjer ispita bio jasniji.

5. Priprema i provedba nacionalnih ispita

5.1. Nastavnici hrvatskog jezika

Izrazita većina od 62 nastavnika hrvatskog jezika koji su komentirali svrhu nacionalnih ispita, dala je pozitivnu ocjenu i podršku uvođenju novog sustava u školstvo. Pritom su naglašavali kako su oni potrebni kao priprema za državnu maturu, da potiču učenje i osuvremenjuju nastavu, podižu kvalitetu rada u školama te promiču standardizaciju i ujednačivanje kriterija. Nastavnici s negativnim komentarima ističu neprimjerenost ovakve provjere rada nastavnika, jer se pri tome ne pokazuje poštovanje prema njihovom radu. Također navode da ovakvi ispiti neće detektirati sve nedostatke u obrazovnom sustavu. Malo se nastavnika osvrnulo se i na državnu maturu, no svi su je izuzetno pozitivno ocijenili, kao zaista potrebnu, a jedan je nastavnik naglasio da će ona imati smisla samo ako se njome uspije postići to da ona ujedno bude i prijamni ispit za fakultet. Brojni su nastavnici (njih 39), komentirali i učenički pristup i pripremu za ispit. Među njima 15 ih tvrdi da su učenici ozbiljno shvatili ispit, neki dodaju čak i preozbiljno, tj. učenici su im se požalili da su im nacionalni ispiti bili stresni. U tom su kontekstu navodili kako usporedivost rezultata djeluje motivirajuće, te da roditelji traže napredak svoje djece, a ne ocjene. Ostali dio nastavnika smatra da učenici nisu bili dovoljno motivirani, pa će se to negativno odraziti i na rezultate i nastavnike. Kao glavni problem ističu činjenicu da ne postoji ocjena iz nacionalnog ispita, što djeluje demotivirajuće za učenike kojima je ocjena jedina motivacija za učenje. Svega je 15 nastavnika komentiralo jesu li učenici bili dobro ili loše informirani. Njihovo je mišljenje da ih je većina bila nezadovoljna ili količinom informacija koju su dobili ili terminom u kojem su ih dobili.

Na gubitak nastave odnose se svega dva komentara kojima se ističe da priprema i provedba projekta oduzima ionako nedostatne sate za obradu gradiva. Nezadovoljstvo terminom ispita izrazilo je šestero nastavnika koji drže da bi termin trebalo pomaknuti za kasnije. Organizaciju nacionalnih ispita u njihovim školama komentiralo je 40 nastavnika. Pritom ih znatna većina ocjenjuje provedbu i organizaciju izuzetno dobrom, neki čak savršenom i besprijekornom, dok ih je manjina negativno ocijenila provedbu, i to većinom zbog toga što im se činila prestrogom ili pak neorganiziranom i neujednačenom.

5.2. Nastavnici matematike

Svrhu nacionalnih ispita komentiralo je 64 nastavnika matematike. Izrazita ih je većina ocijenila da uvođenje nacionalnih ispita u škole drže pozitivnim korakom u obrazovanju, dok ih manji broj ipak nije imao tako pozitivan stav prema nacionalnim ispitima. Ovi drugi se protive nacionalnim ispitima jer se njima ocjenjuju nastavnici, i to na temelju jednog ispita i jedne ocjene. No bilo je i onih koji smatraju da se najprije treba napraviti dobar program i katalog znanja u osnovnoj i srednjoj školi, pa tek onda krenuti u vanjsko vrednovanje znanja.

Na samu državnu maturu osvrnulo se 9 nastavnika, i to većinom vrlo pozitivno, s tim da ih je dvoje bilo za to da se na maturi bira matematika ili strani jezik, dok je jedan nastavnik izrazio želju da se matematika na maturi nađe kao obvezan predmet. Stav učenika prema ispitu iz matematike komentiralo je 36 nastavnika, i od toga se većina požalila da učenici nisu dovoljno ozbiljno shvatili ispite, te da će se to negativno odraziti na rezultate njihova rada. Glavnim uzrokom drže nedostatak posljedica za loše riješeni ispit, tj. nastavnici tvrde da su učenici za učenje motivirani ocjenom, pa se za ovaj ispit i nisu spremali jer se ne ocjenjuje. Manji broj nastavnika tvrdi da su djeca ozbiljno shvatila ispit, od toga ih jedan dio kaže da su bila spremna i zainteresirana, dok jedan dio nastavnika ispite drži previše stresnim za učenike, roditelje i nastavnike, što se negativno odražava i na ispitne rezultate. Šest nastavnika je komentiralo da nisu bili dobro i navrijeme informirani o strukturi, svrsi i obliku ispita. Šest nastavnika se požalilo da su pripremama i samim nacionalnim ispitom izgubljeni satovi za obradu nastavnih sadržaja, i to ne samo u 1. razredima u kojima je proveden ispit, već i u drugim razredima. Šest nastavnika smatra da je previše novca potrošeno na nacionalne ispite. Termin ispita je komentiralo 5 nastavnika i svi oni smatraju da se ispit trebao provesti kasnije tj. nakon odlaska maturanata, ili nakon što se obradi cjelokupno gradivo. Dvoje nastavnika smatra da je bilo neprikladno provesti ispite neposredno poslije praznika. Od 28 nastavnika koji su komentirali organizaciju i provedbu nacionalnih ispita, većina ih je bila vrlo zadovoljna, i tvrdila kako su ispiti odlično organizirani i provedeni. Manji broj ih je bio nezadovoljan provedbom, ili jednim njezinim dijelom, pa su se žalili da nije trebalo provesti tri ispita u tri dana zaredom, da su popratne ankete bile nepotrebne, da je bilo previše uputa, i slično.

5.3. Nastavnici engleskog jezika

Od 57 nastavnika engleskog jezika koji su općenito komentirali nacionalne ispite, gotovo svi imaju pozitivan odnos prema uvođenju nacionalnih ispita u hrvatski školski sustav. Mnogi uvođenje nacionalnih ispita drže odličnom idejom, koju u potpunosti podržavaju, smatrajući da će uroditi važnim informacijama o radu škola i nastavnika, a nastavnicima dati smjernice za budući rad. Neki smatraju da će nacionalni ispiti promijeniti stav učenika prema učenju i znanju, tj. da će početi učiti za znanje, a ne za ocjenu. Manji broj nastavnika (njih 5) komentirao je i državnu maturu. Svi su je dočekali s oduševljenjem. Od 26 nastavnika koji su komentirali pristup učenika nacionalnom ispitu, većina ih je bila zadovoljna jer su učenici ozbiljno i odgovorno pristupili testiranju, dok se manjini nije sviđalo to što ispiti nisu za ocjenu, pa se zbog toga učenici nisu ozbiljno odnosili prema pripremanju i rješavanju zadataka na nacionalnom ispitu. Razinu informiranosti o nacionalnom ispitu komentiralo je 9 nastavnika: većina ih je nezadovoljna, jer misli da su o ispitima trebali biti obaviješteni puno ranije. Svoj sud o trošku ispita iskazalo je 6 nastavnika koji su jednoglasni u stavu da nacionalni ispiti previše koštaju, a jedan nastavnik je predložio da se pritom i nastavnici financijski potaknu. Termin ispita komentiralo je 12 nastavnika i svi se slažu

da je bio neodgovarajući: većina smatra da bi se ispiti trebali provesti nešto kasnije. Znatna većina od 27 nastavnika koji su komentirali organizaciju i provedbu nacionalnih ispita bila je vrlo zadovoljna, dapače misle da su ispiti dobro promišljeni u organizacijskom smislu, detaljno pripremljeni i planirani do u najmanju sitnicu. No neke je zasmetala prevelika tajnost i previše administracije oko provedbe ispita.

5.4. Nastavnici njemačkog jezika

Svih 22 nastavnika njemačkog jezika koji su općenito komentirali uvođenje nacionalnih ispita, slaže se u pozitivnoj ocjeni istih. Među komentarima se najčešće ponavlja da oni služe kao dobra priprema za državnu maturu, da su orijentir nastavnici i motivacija učenicima.

O pripremama za nacionalne ispite dobili smo samo 9 komentara. Skoro svi komentari su načelno pozitivni, a samo se jednom ističe da je motivacija za učenje njemačkog jezika slaba. U ostalim se komentarima navodi da su učenici ozbiljno shvatili ispit, da su bili motivirani te da nije bilo stresa. Većina od 8 komentara o informiranosti upućuje da su i nastavnici i učenici prekasno dobili informacije o ispitu, te da je njemački jezik stavljen u neravnopravan položaj prema ostalim predmetima jer je bio naknadno uvršten u raspored nacionalnih ispita. Samo u jednom komentaru nalazimo pozitivan stav da su informacije upućene navrijeme, što je umanjilo stres učenika pred ispit. Nastavnici koji su se osvrnuli na organizaciju ispita, naglašavaju da je ispit izvrsno proveden. U jednom se komentaru ipak navodi da je bilo previše administracije i upitnika, dok se u drugom navodi da je seminar u Zagrebu bio nepotreban.

6. Stanje u hrvatskom školstvu

6.1. Nastavnici hrvatskog jezika

Manji broj nastavnika (njih 17) komentirao je uvjete rada. Svi su jednoglasni u ocjeni da su razredi preveliki da bi se u njima ostvarila kreativna nastava, te da je i opremljenost škola loša. Velik broj nastavnika (čak njih 71) komentirao je plan i program nastave hrvatskog jezika. Svi smatraju da je program preopširan, preturban činjenicama, nezanimljiv i nimalo poticajan za učenike i razvoj njihovih kreativnih sposobnosti. Neki nastavnici navode da je program bio rađen za nastavu od 5 sati tjedno, dok u praksi oni imaju na raspolaganju svega četiri sata tjedno. Među 18 komentara što se odnose na predznanje učenika, ističu se dvije grupacije mišljenja: prva ističe različito predznanje, što otežava rad unutar razreda jer pojedini učenici nisu u stanju pratiti gradivo; druga upućuje na općenito slabo predznanje s kojim učenici dolaze iz osnovne škole, s posebnim naglaskom na slabu pismenost i komunikacijske vještine.

6.2. Nastavnici matematike

Na loše stanje radnih uvjeta u nastavi matematike ukazuje 8 komentara. Prije svega to se odnosi na prevelika razredna odjeljenja, nedostatak kabineta te slabu opremljenost radnim pomagalicama. Na plan i program nastave matematike osvrnulo se 16 nastavnika. Svi njihovi komentari ukazuju da je program preopširan i težak za učenike. Nekoliko nastavnika predlaže da se program, te posebice udžbenici rasterete, kako bi se ostvario kvalitetniji rad s učenicima. Vrlo kritičan ton prisutan je u svih 36 komentara o predznanju s kojim učenici dolaze u srednje škole. Pritom se izdvajaju dvije skupine zamjerki: prva se odnosi na općenito loše predznanje učenika, slabe radne navike, negativan stav prema matematici te manjak motivacije; druga ukazuje na velike razlike u predznanju, nepouzdanost ocjena iz osnovne škole te usporavanje nastave kako bi se nadoknadili nedostaci iz osnovne škole.

6.3. Nastavnici engleskog jezika

Na loše uvjete rada požalilo se 19 nastavnika engleskog jezika, s time da nekima smeta prevelik broj učenika u razredima, a nekima neadekvatan prostor za rad te oprema. Jedan je nastavnik naglasio potrebu za kontaktima s izvornim govornicima engleskoga jezika koji su, po njemu, važniji od opreme. Nastavnici koji su komentirali prikladnost nastavnog programa za nastavu jezika u 1. razredu gimnazije (njih 7) nezadovoljni su i programom, no veći je problem s udžbenicima koji su neusklađeni a neki i zastarjeli (primjerice Headway Intermediate). Problem različitih sposobnosti i znanja učenika koji dolaze u srednju školu, komentiralo je 30-ak nastavnika. Neki od njih vide problem u tome što su pojedine škole dobile lošije učenike iz osnovne škole nego druge škole, te da će zbog toga imati lošije rezultate od ostalih. Nekim nastavnicima smeta to što ocjene iz engleskog jezika iz osnovne škole ne odgovaraju stvarnom znanju učenika.

6.4. Nastavnici njemačkog jezika

Većina nastavnika koji su komentirali uvjete u kojima održavaju nastavu (njih 7) iznosi kritičan stav prema opremljenosti škola i učionica, te spominje nedostatak kvalitetnih radnih materijala. Manji broj se žali na previše učenika u razredu. Nastavni plan i programa njemačkog jezika, ali i udžbenike, komentiralo je 8 nastavnika, s time da ih većina smatra da je program preopširan s obzirom na broj nastavnih sati, da ne dozvoljava dovoljno vremena za vježbu, te da je rađen za učenike s boljim sposobnostima. Neke primjedbe odnose se i na neusklađenost udžbenika s nastavnim programom. Svih četvero nastavnika koji su komentirali znanje učenika s kojim dolaze iz osnovne škole, požalilo se na njihovo slabo ili neadekvatno znanje, kao i na velike razlike u predznanju između pojedinih učenika.

7. Prijedlozi nastavnika vezani uz nastavu iz pojedinih predmeta

Nastavnici hrvatskog jezika i matematike slažu se da treba rasteretiti nastavni program. Pritom nastavnici hrvatskog jezika smatraju da se treba povećati broj sati nastave, dok nastavnici matematike smatraju da treba ostaviti više mjesta učenju i uvježbavanju osnova. Primjerice, gradivo 1., 2. i 3. razreda treba razvući na 4 godine kako bi bilo vremena da se sve obradi i uvježba; time bi se oslobodio prostor za samostalan rad s udžbenikom jer učenici nisu u stanju iz udžbenika izvući bitno i nebitno. Nastavnici hrvatskog jezika naglašavaju još i važnost usklađivanja programa osnovne i srednje škole. Nastavnici stranih jezika nisu predložili da se rastereti njihov nastavni program. Oni naglašavaju potrebu osuvremenjivanja udžbenika iz engleskog jezika i same nastave (npr. bilo bi motivirajuće nastavu engleskog jezika spojiti s informatikom te osuvremeniti metode podučavanja, ili pak osigurati razmjenu učenika sa zemljama njemačkoga govornog područja.). Nastavnici engleskog jezika naglašavaju još i važnost smanjenja učenja gramatike te usredotočenost na učenje jezika kao komunikacije (potrebno je smanjiti gramatiku, razviti primjenu i učvršćivanje u strukturi svakodnevnog govora, s naglaskom na konverzaciji i razumijevanju tekstova).

8. Prijedlozi nastavnika vezani za ispite iz pojedinih predmeta

I nastavnici hrvatskog jezika i nastavnici matematike predlažu da se izrade detaljni katalozi znanja te da se prezentiraju već na početku školske godine, kako bi nastavnici po njima mogli podučavati učenike i pripremati ih za ispit. Također je potrebno izraditi zbirke i udžbenike koji prate kataloge znanja i u kojima će biti zadaci što se javljaju i na nacionalnom ispitu. Pritom smatraju da bi i sve ostale informacije o ispitima trebale biti dostupne na početku školske godine. Neki nastavnici stranih jezika drže da bi ispiti trebali biti prilagođeni satnici, tj. prilagođeni različitim gimnazijskim usmjerenjima. Ostali prijedlozi nastavnika vezani za ispite, specifični su za pojedine predmete pa ih stoga navodimo pojedinačno.

8.1. Prijedlozi za ispit iz hrvatskog jezika

- više pitanja iz jezika;
- proširiti tipove zadataka;
- zadatke u kojima se traži više odgovora odvojiti od onih u kojima se traži samo jedan odgovor;
- uvesti usmeni dio ispita, jer se bez njega gubi osjećaj za društvenost i komunikaciju;
- odijeliti vrijeme pisanja sastavka od pismenog ispita;
- još više inzistirati na dobrom pismenom izražavanju i interpretativnom eseju;
- treba uključiti i provjeru sposobnosti i kreativnosti učenika;
- umjesto eseja, trebao je biti tekst s puno gramatičkih, semantičkih i stilističkih pogrešaka, a koje bi učenici trebali ispravno napisati;

- umjesto eseja valjalo bi pisati funkcionalne tekstove – zapisnike, molbe, prijave, životopise;
- ponuditi više tekstova za pisanje eseja;
- treba birati tekstove koji su reprezentativni i antologijski, te primjereni dobi učenika;
- priložene tekstove uzimati iz udžbenika;
- ne ograničavati broj riječi u eseju;
- staviti naglasak na činjenično znanje, jer se to traži i na prijavnim ispitima;
- uvesti negativne bodove.

8.2. Prijedlozi za ispit iz matematike

- ne odvajati prvi i drugi dio testa već ostaviti učenicima da sami odluče koliko će vremena posvetiti rješavanju kojega dijela ispita/ponavlja se više puta/;
- postaviti minimalan prag rješivosti testa;
- dijagnostički je test trebalo provesti na cijeloj populaciji i usporediti s nacionalnim ispitom;
- ne treba ograničavati uporabu džepnog računala;
- razdvojiti težinu zadataka prema programima određenoga gimnazijskog smjera;
- dozvoliti učenicima formule na ispitu;
- zadacima u drugom dijelu mogla su biti ponuđena rješenja;
- bolje zadatke prevesti na talijanski, očito je prijevod radio nematematičar.

8.3. Prijedlozi za ispit iz engleskog jezika

- treba uvesti ispitivanje i drugih vještina – slušanje, govorenje /ponavlja se više puta/;
- testovi bi morali biti zahtjevniji kako bi se poticao rad i učenika i nastavnika /ponavlja se više puta/;
- dodati prevodenje s engleskog na hrvatski i obrnuto;
- više oglednih primjera testa;
- uvesti raznolikije tipove zadataka.

8.4. Prijedlozi za ispit iz njemačkog jezika

- poraditi još na definiranju što je važno te raditi na vlastitom modelu primjerenom našoj zemlji;
- još više pisanja na nacionalnom ispitu (kriterij je možda bio preblag);

- gramatika bi trebala biti malo duža i teža;
- treba uvesti umetanje odgovora i pitanja u dijalog;
- skratiti trajanje ispita.

9. Prijedlozi nastavnika vezani uz sustav vanjskog vrednovanja

Nastavnici hrvatskog jezika, matematike i engleskoga jezika predložili su da se nacionalni ispiti provode iz svih predmeta. Pritom neki nastavnici predlažu da se rezultatima postignutima na nacionalnim ispitima dade veća težina, tj. da se ocjenjuju. Neki čak predlažu da ocjena iz nacionalnih ispita bude važnija od ostalih ocjena dobivenih tijekom školovanja. Primjerice, nastavnik hrvatskog jezika kaže: "Ukinuti ocjene, a na kraju svake godine provesti test", ili nastavnik matematike: "Rezultati nacionalnih ispita iz svih godina bi se trebali formirati kao određeni postotak ili ocjena, kao dodatak uz ocjenu iz državne mature, kako bi cjelokupan četverogodišnji rad dobio na važnosti, a upis na fakultet ne bi ovisio o jednoj ocjeni." Neki nastavnici naglašavaju važnost sigurnosti i osiguranja ispita. Neki opet smatraju da nadzireteli na ispitima trebaju biti ljudi izvan škole (prijedlog nastavnika iz engleskog i hrvatskog jezika). Dosta nastavnika predlaže da bi se nacionalni ispiti trebali provoditi još i češće (naprimjer da bi se trebali provoditi u osnovnoj školi, na početku 1. razreda, na početku i kraju školske godine, tokom školovanja itd.). Nastavnici hrvatskoga jezika i matematike smatraju da bi se rad nastavnika čiji učenici pišu nacionalne ispite i/ili postignu poseban uspjeh, trebao posebno vrednovati i nagraditi. Ostale prijedloge što su ih predložili nastavnici samo iz jednog predmeta, posebno ćemo izložiti.

9.1. Prijedlozi za hrvatski jezik

- škole rangirati na temelju istih karakteristika;
- ispite provoditi u sklopu nastave;
- u plan rada valja uvrstiti vrijeme za pripremu za ispite;
- nekoliko manjih testova godišnje poslati nekim školama te da završni ispit bude izbor pitanja iz tih testova.

9.2. Prijedlozi za matematiku

- ne bi trebalo biti upitnika i anketa kod provedbe ispita /ponavlja se više puta/;
- nacionalne ispite provoditi kasnije /ponavlja se više puta/;
- uskladiti težine svih ispita /ponavlja se više puta/;
- u 4. razredu gimnazije uvesti izbornu nastavu iz matematike ili stranoga jezika, ovisno o tome što će učenik polagati na državnoj maturi;

- testovi bi trebali početi 30 minuta kasnije;
- testovi bi se iduće godine trebali dovoziti u svaku školu, a ne u županijske centre;
- profesorima pojedinačno dostaviti usporedbe anketa i njih i učenika;
- zbog smanjenja troškova možda koristiti e-mail adrese u slanju materijala;
- testove bi trebali provoditi sami profesori – nužno je više povjerenja u profesore;
- usporediti ocjenu nastavnika i nacionalnih ispita;
- organizirati dopunske sate za nacionalni ispit.

9.3. Prijedlozi za engleski jezik

- rezultate dati najviše za dva tjedna;
- izostaviti vrednovanje nastavnika, ili u vrednovanju njihova rada uzeti u obzir velik utjecaj učenikova predznanja iz osnovne škole;
- već na početku godine trebalo bi znati kad će biti nacionalni ispiti te što će se testirati;
- pojedinačno pakirati ispitne materijale;
- loši se rezultati ne trebaju skrivati – nastavnicima treba povratna informacija, kad već nema drugoga načina nagrađivanja i poticanja;
- ranije dostaviti ogledni test.

10. Prijedlozi nastavnika vezani za školstvo

Nastavnici svih ispitivanih predmeta slažu se da bi se trebao smanjiti broj učenika u razrednim odjeljenjima. Nastavnici hrvatskog jezika, matematike i engleskog jezika naglašavaju važnost kontinuirane edukacije za nastavnike u raznolikim područjima (iz metodike rada, psihologije učenika, informatike). Nastavnici također naglašavaju i važnost dobrog opremanja škola pomagalima za rad i računalima. Osim toga, nastavnici hrvatskog jezika i matematike predlažu povećanje plaće nastavnicima kako bi oni bili motiviraniji za rad. Ostali prijedlozi nastavnika javljali su se pojedinačno i bili vezani za samo jedan predmet, pa će tako biti i navedeni.

10.1. Prijedlozi za hrvatski jezik

- naglasiti točno određene zadatke te omogućiti vremenski rok da bi se mogli riješiti;
- uvesti pravilnik o ponašanju i profesora i učenika;
- poraditi na komunikaciji nastavnik – učenik – roditelj.

10.2. Prijedlozi za matematiku

- fakulteti bi trebali poštivati program gimnazija, a ne na prijamnim ispitima tražiti ono što se ne uči u školi;

10.3. Prijedlozi za engleski jezik

- prepoloviti broj predmeta i pročistiti programe od faktografije;
- mijenjati pravilnike o ispitivanju i ocjenjivanju jer su ograničavajući – učenike su naveli da se programirano pripremaju samo za ispit ili ispitivanje;
- treba uvesti nastavu samo u jednoj smjeni;
- pobliže odrediti program i način rada;
- bilo bi uputno prilagoditi programe predmeta europskim kriterijima pa ih onda evaluirati; ako je uvođenje nacionalnih ispita početak promjena u tom pravcu, podržavam ga u potpunosti;
- ne povlađivati učenicima na način da im se omogući tri ili više popravnih rokova dok ne prođu;
- pojačati protočnost informacija, ideja, savjeta;
- više povjerenja imati u ljude koji su u neposrednom kontaktu s djecom;
- reformirati školstvo, uvesti izbornost predmeta.

10.4. Prijedlozi za njemački jezik

- trebalo bi se početi drukčije raditi već u osnovnoj školi te napraviti selekciju već u 4. razredu osnovne škole.

11. Pitanja nastavnika

Neposredna pitanja što su ih postavljali nastavnici iz triju ispitnih predmeta, a vezanih uz nacionalne ispite, brojna su i vrlo precizna. Šteta je jedino što i od nastavnika njemačkog jezika nismo dobili nikakva pitanja.

11.1. Pitanja nastavnika hrvatskog jezika

Kome će koristiti pokazatelji nacionalnih ispita i s kojom namjenom?

Postoji li test koji mjeri napredovanje učenika?

Koji je cilj učeničkih anketa?

Hoće li katalog znanja izići do rujna 2006. kad se i inače rade i predaju nastavni planovi i programi za novu školsku godinu?

Zašto ispiti nisu provedeni na početku godine te na kraju godine (lipanj)?

Zašto toliko nepovjerenje u stručnost i moralni lik prosvjetnih radnika?

Hoće li na platnoj listi svi ostati jednaki – oni prema kojima se vrednuje rad škola i ostali?

Može li se vratiti dignitet profesorima koji je postojao još prije 10 godina?

Zašto su ispite sastavljale tri profesorice iz cijele Hrvatske?

Zašto nije bilo uključeno više profesora, a pitanja bila izabrana po slučajnom odabiru?

Tko ispravlja eseje?

Zašto se pri sastavljanju pitanja ne pazi na terminološka određenja?

11.2. Pitanja za nastavnike matematike

Zašto su na ispitu iz matematike učenici imali što raditi do kraja sata, a engleski su završili puno ranije?

Je li prolazna ocjena na ovom ispitu uistinu minimum znanja što ga učenici trebaju pokazati?

Je li bilo nužno ocjenjivanje profesora?

Kada će profesori biti adekvatno plaćeni?

Kako motivirati učenike da uče ako nacionalni ispiti nisu za ocjenu, a matematika nije obvezna na državnoj maturi?

Očekujem loše rezultate, ali moji se učenici uvijek upišu na fakultete gdje se traži matematika na prijamnom; što se trebam pitati?

Kada će se za profesore uvesti stručni i psihopedagoški testovi?

11.3. Pitanja za nastavnike engleskog jezika

Zašto ispit iz matematike ima dvije razine, a engleski ih nema?

Zašto profesori stranih jezika imaju satnicu od 21 sata, a profesori hrvatskog i matematike 20 sati tjedno?

Zašto ima toliko odlikaša?

Hoće li se testiranje nastaviti i iduće godine iz ovog predmeta te hoće li se testirati govorne sposobnosti u stranom jeziku na državnoj maturi?

Zašto su profesori dozvolili prepisivanje u onim gimnazijama u kojima ima najviše odlikaša?

Kako precizno izgleda katalog znanja u osnovnim školama? Kad bi se to znalo, bilo bi jasnije koju razinu znanja valja nadograđivati.

12. Zaključak

Iako postoje međusobne razlike u odgovorima, posebno među različitim predmetima, rezultati analize odgovora nastavnika pokazali su da su nastavnici primijetili slične probleme u svome radu, neovisno jedni od drugih. Znatna većina nastavnika, bez obzira na predmet, pozdravlja uvođenje nacionalnih ispita i državne mature u hrvatsko školstvo. Pritom očekuju da će im rezultati nacionalnih ispita te sami ispiti dati informacije o nedostacima i problemima u obrazovnom sustavu, pružiti smjernice za daljnji rad te promicati standardizaciju i ujednačavanje kriterija. Negativnih komentara je manje, a većinom se odnose na osjećaj ugroženosti nastavnika ovakvim načinom ispitivanja, jer neki nastavnici nacionalne ispite poimaju kao neprimjerenu provjeru svoga rada. Razlozi za njihov negativan stav mogu biti različiti, od pasivnosti do stava da vanjsko vrednovanje nije bitno za podizanje kvalitete obrazovanja (Van Veen; Slegers; Van de Ven, 2005.).

Nastavnicima je bilo važno spomenuti i stav učenika prema nacionalnim ispitima. Većina je nastavnika primijetila da su učenici ozbiljno shvatili ispite, neki čak i preozbiljno, pa im je iskustvo pisanja ispita bilo vrlo stresno. Ostali nastavnici, a posebno nastavnici koji predaju matematiku, požalili su se da su učenici previše neozbiljno shvatili te ispite i da se uopće nisu pripremali. Gotovo svi nastavnici koji su komentirali kvalitetu informiranosti o nacionalnim ispitima, bili su nezadovoljni. Smatraju da nisu dobili dovoljno kvalitetnih informacija, ili da informacije nisu bile upućene navrijeme. Neki su nastavnici komentirali i financijsku stranu uvođenja nacionalnih ispita. Nezadovoljni su troškovima provedbe ispita te drže da se novac uložen u ispite mogao bolje potrošiti.

Većina nastavnika je vrlo zadovoljna organizacijom i provedbom ispita u svojim školama, a samo ih se manji dio požalio na strogost provedbe ispita te kompliciranu administraciju.

O stanju u školstvu većina je nastavnika napisala samo negativne komentare. Nastavnici negativno komentiraju prevelika razredna odjeljenja u kojima je vrlo teško ostvariti kreativnu nastavu, zamjeraju nedovoljnu opremljenost škola radnim pomagalicama i radnim materijalima kao i nedostatak kabineta. Ipak, neka istraživanja ne dovode u pitanje povezanost slabijih rezultata učenika s veličinom razrednih odjeljenja, već slabije rezultate tumače slabijom kvalitetom rada nastavnika (Wößmann; West, 2006.). Druga istraživanja idu u prilog stavu profesora da su veliki razredi neprikladni za kvalitetnu i kreativnu nastavu (Hargreaves; Galton; Pell, 1998.). Nastavnici su uvelike nezadovoljni i nastavnim programima iz svojih predmeta jer su, po njihovu mišljenju, programi preopširni ili neusklađeni s udžbenicima.

Nastavnici su negativno ocijenili i predznanje s kojim učenici dolaze iz osnovnih škola. Smatraju da osnovne škole nedovoljno dobro pripremaju učenike za nastavak školovanja. Kao još jedan, vrlo čest problem, navodi se i razlika u pripremljenosti učenika. Iako učenici imaju približno jednake ocjene, njihovo se znanje uvelike razlikuje te otežava daljnji rad. Prijedlozi nastavnika ukazuju na smjer kako bi trebalo raditi na poboljšanju kvalitete i učinkovitosti samog sustava obrazovanja i sustava vanjskog vrednovanja. U tom smislu upućuju na sljedeće:

- rasteretiti nastavni program; sastaviti i predstaviti katalog znanja na početku godine;
- sve upute i informacije vezane za ispit, dati već na početku godine; osuvremeniti udžbenike;
- izvršiti testiranje na kraju osnovne ili na početku srednje škole. Ove je prijedloge potrebno iskoristiti u budućem razvoju sustava vanjskog vrednovanja obrazovanja te općenito u kreiranju obrazovne politike u Republici Hrvatskoj. Neki od navedenih prijedloga na tragu su već pokrenutih aktivnosti u sklopu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (naprimjer osnutak *Vijeća za nacionalni kurikulum*, postupak usklađivanja udžbenika u osnovnom obrazovanju s HNOS-om te najava vanjskog vrednovanja iz matematike i hrvatskog jezika za osme razrede osnovnih škola). Drugi su prijedlozi nastavnika specifično vezani za aktivnosti Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja, te predstavljaju praksu kojoj treba težiti kroz implementaciju sustava vanjskog vrednovanja.

Literatura

1. Anderberg, Dan; Andersson, Fredrik (2003.): Investment in human capital, wage uncertainty, and public policy. – *Journal of Public Economics*, 87 (2003) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)
2. Anderson, Lorin W. (2004.): Increasing teacher effectiveness. – Paris: UNESCO; International Institute for Educational Planning.
3. Becker, Gary S. (1993.): Human capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. – Chivago: The University of Chicago Press.
4. Day, Christopher; Elliot, Bob; Kington, Alison (2005.): Reform, standards and teacher identity: Challenges of sustaining commitment. – *Teaching and teacher education*, 21 (2005) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)
5. Gradstein, Mark; Justman, Moshe (2000.): Human capital, social capital, and public schooling. – *European Economic Review*, 44 (2000) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)
6. Hanushek, Eric A. (2006.): Alternative school policies and the benefits of general cognitive skills. – *Economics of Education Review*, 25 (2006) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)
7. Hargreaves, Linda; Galton, Maurice; Pell, Anthony (1998.): The effects of changes in class size on teacher-pupil interaction. – *International Journal of Educational Research*, 29 (1998) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)

8. Ministarstvo financija: *Državni proračun Republike Hrvatske za 2005. godinu po ekonomskoj klasifikaciji*. 1. URL: <http://www.mfin.hr/> (rujan 2006.)
9. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.–2010.*, 1. URL: <http://www.mzos.hr/> (rujan 2006.)
10. Van Veen, Klaas; Slegers, Peter; Van de Ven, Piet-Hein (2005.): One teacher's identity, emotions, and commitment to change: A case study into the cognitive-affective processes of a secondary school teacher in the context of reforms. – *Teaching and Teacher Education*, 21 (2005) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)
11. Wößmann, Ludger; West, Martin (2006.): Class-size effects in school systems around the world: Evidence from between-grade variation in TIMSS. – *European Economic Review*, 50 (2006) 1. URL: <http://www.sciencedirect.com> (rujan 2006.)

Martina Prpić

Filip Miličević

Institute for Social Research in Zagreb, Zagreb, Center for Research and Development of Education, Zagreb, Croatia

e-mail: martina@idi.hr

e-mail: filip@idi.hr

Teachers' Opinions on the National Exams: Qualitative Analysis

Abstract

During the administration of the national exams in 2006, research was conducted to investigate teachers' opinions. In one part of the questionnaire teachers were asked to comment on the national exams and their experience with working in schools. The importance of teachers is viewed in the context of the theory of human capital. Experience, thoughts and opinions of teachers represent a contribution to the development of the quality of the system of education, but also a contribution to a better introduction of the system of external evaluation. The results of the qualitative analysis show an overall positive attitude towards the introduction of national exams and the state matura. However, some negative comments are common to all teachers and appear often in the comments. The teachers think that the information about the exams should be given on time and they suggest that the exams be more compatible with the textbooks and the curriculum. More negative comments can be found when the teachers comment working conditions. They are dissatisfied with the overly extensive curriculum, too many students in the class, lack of technical equipment and poor or too varied knowledge students have from elementary schools. The teachers agree that the national exams are a step forward towards raising the quality of the educational system.

Key words: education, national exams, human capital, teachers' opinions, qualitative analysis, external evaluation

Received on: 20th of November 2006

Accepted on: 10th of December 2006

Martina Prpić

Filip Miličević

Institut de Recherche sociale à Zagreb, Zagreb, Centre de la recherche et du développement de l'éducation, Zagreb, Croatie

e-mail: martina@idi.hr

e-mail: filip@idi.hr

Les points de vue des instituteurs sur les examens nationaux: analyse qualitative

Résumé

Dans l'ensemble des examens nationaux de 2006, une recherche a été faite sur les points de vue des instituteurs. Dans une partie du questionnaire, il a été demandé aux instituteurs d'exposer leurs commentaires sur les examens nationaux et leur expérience dans leur travail dans l'enseignement. L'importance des instituteurs a été observée dans le contexte de la théorie du capital humain. L'expérience, les considérations et les attitudes des instituteurs représentent une contribution à l'évolution de la qualité du système d'enseignement, mais aussi une contribution en vue de l'introduction la meilleure possible d'un système de valorisation extérieure. Les résultats de l'analyse qualitative indiquent une attitude généralement positive à l'égard de l'introduction d'examens nationaux et de l'examen de maturité "matura" national. Cependant, certaines remarques sont communes chez tous les instituteurs et elles apparaissent souvent dans les commentaires. Ils considèrent qu'ils doivent obtenir à temps les informations concernant les examens et proposent une coordination des examens avec les manuels et le programme. Nous trouvons davantage de remarques dans les commentaires des conditions de travail. Est exprimé le mécontentement en raison des programmes d'enseignement trop chargés, des classes trop nombreuses, de l'équipement technique insuffisant des écoles, des connaissances préalables faibles ou différentes des élèves qui s'inscrivent au lycée. Le point de vue commun des instituteurs est que les examens nationaux sont un progrès vers l'augmentation de la qualité du système d'enseignement.

Mots-clés: enseignement, examens nationaux, capital humain, points de vue des instituteurs, analyse qualitative, valorisation extérieure

Reçu: 20 novembre 2006

Accepté: 10 décembre 2006